

витку міжнародної, бібліотечної кооперації на базі Інтернет-технологій // Вісн. Харк. держ. акад. культури: Зб. наук. праць. – Х., 2001. – Вип. 8. – С. 103–109.

33. Чачко А. Библиотечный специалист: особенности труда и профессионализации. – 2-е изд. – К.: Наук. думка, 1986. – 192 с.

34. Чекмарьов А. Національна система електронних бібліо-

тек / А. Чекмарьов, Л. Костенко, Т. Павлуша; НАН України; НБУВ. – К., 1998. – 50 с.

35. Stathoulia T., Tsoukala A. Academic Libraries in the 21st century. Moving towards a new technological humanism: a research paradigm [Електр. ресурс] / Спосіб доступу: http://library.brandeis.edu/Beijing_Conference/Stathoulia.doc. – Заголовок з екрана.

Наталія ОРЛЕАНСЬКА

Медичні бібліотеки в інформаційному забезпеченні інноваційних процесів у медичній галузі

Розглядається система забезпечення медичними бібліотеками України інноваційних процесів у медичній галузі інформаційно-бібліографічними ресурсами. Виділені основні моменти інформаційно-бібліографічного забезпечення ІР медичних установ ДНМБ України, проблеми удосконалення бібліографічних інформаційних ресурсів. Приведення їх у відповідність зі зростаючими інформаційними потребами медичної галузі є для медичних бібліотек найважливішим завданням. Традиційні методи роботи поєднуються з упровадженням інформаційних технологій, що сприяє якісному обслуговуванню користувачів медичних бібліотек.

Процес розвитку людства та всієї цивілізації – процес постійного пошуку та впровадження нових ідей, нових засобів, нових технологій, який спрямований на покращання способу життя. Відомо, що інновації – це внутрішній двигун наукового процесу. Розвиток науки як складової та водночас лідируючої і спрямовуючої сили прогресу неможливий, з одного боку, без самостійного винаходження якихось певних, нових, досконаліших методів, методологій або в узагальненому розумінні «знань», а з іншого – без постійного обміну цими «знаннями», тобто інформацією, з іншими фахівцями.

Цей закон еволюції цивілізації на Землі є всеохоплюючим, об'єктивним, безперервним і незворотним. Він стосується усіх галузей науки і техніки, як гуманітарних, так і природничих наук, як фундаментальних, так і прикладних тощо. Цей закон трактує процес розробки, створення, впровадження, аналізу ефективності – вартості кожної нової ідеї, як інноваційний, тобто як такий, що здійснює весь цикл нововведень у різних галузях.

Саме інноваційність, при сучасному надшвидкому розвитку будь-якої галузі науки, визначає рівень розвитку кожної держави окремо та людства загалом. Обмін даними, що містять в собі відомості про будь-які, навіть найменші, нові підходи до вирішення певних завдань, є обов'язковим елементом інноваційного процесу. Отже, саме цій проблемі (отримання, аналіз, обробка) існуючих матеріалів наукових джерел необхідно приділяти найпильнішу увагу як фактору стимуляції, мотивації

подальшого розвитку наукової думки і, врешті-решт, практики.

Загальновідомо, що наука – основа подальшого існування і розвитку суспільства. Інноваційні процеси у медицині, з погляду наукознавчих позицій, варто розглядати як інформаційні технології, адже кожний без винятку інноваційний акт починається з використання наукової інформації і цим же закінчується. Адже існує визначення, що для успішного здійснення інноваційного процесу в цілому та його окремих етапів обов'язково потрібно усунути інформаційні та комунікаційні перепони, тобто створити оптимальний інформаційний і комунікаційний комфорт для згаданого процесу. Без цього інновацій не існує і бути не може¹. На перший погляд, таке тлумачення інноваційного процесу надто просте, проте наймовірніше складне у плані інформаційного та комунікаційного забезпечення, що є найвагомішою ознакою реалізації інноваційної політики у медицині. Медицина є своєрідною галуззю, в якій інновації мають безпосередній вплив на здоров'я людини.

У сучасній економічній ситуації в Україні накопичений науково-технічний потенціал може бути задіяним тільки за умови поглиблення й інтенсифікації процесів його адаптації до нових реалій. Головне завдання сьогодення – визначення стратегічних напрямів розвитку національної інноваційної системи України, вдосконалення її інституційної структури, а також механізмів взає-

Орлеанська Наталія Анатоліївна, зав. відділу наукових інформаційних технологій Державної наукової медичної бібліотеки МОЗ України.

¹ Уваренко А. Р. Сучасне уявлення про інноваційні процеси в охороні здоров'я та проблеми для вирішення // Наукові інформаційні проблеми забезпечення інноваційних процесів у галузі. Матер. наук.-практ. конф., Київ, травень 2002 р. – К., 2002. – С. 3.

модії наукових та інноваційних організацій зі споживачем їх продукції².

Серед важливих проблем, які потребують негайного вирішення, у Концепції інноваційного розвитку нашої держави варто визначити наступні:

- управління правами на об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ), створені за рахунок засобів державного бюджету;
- формування і регулювання інтелектуальної власності;
- передача на комерційних основах прав на ОІВ;
- трансфер технологій на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- захист комерційної інформації підприємств, а також ноу-хау;
- оцінка вартості нематеріальних активів;
- урахування ОІВ тощо³.

Система інформаційного забезпечення охорони здоров'я України повинна враховувати досягнення світового рівня і високі темпи розвитку медичної науки і практики. Для її реалізації необхідно ефективно використовувати національні і світові ресурси інформації, впроваджувати передовий досвід у практику охорони здоров'я в межах системи «фундаментальна наука – прикладна наука – виробництво», формувати інформаційну культуру у медичних працівників та оперативно задовольняти їхні інформаційні запити.

Медична галузь належить до тих, що розвиваються найдинамічніше, свідченням чого є висока винахідницька активність, яка спостерігається в галузі охорони здоров'я людини, і є основним індикатором науково-технічного прогресу. Україна має значний науковий потенціал, який за умов його подальшого розвитку може стати підґрунтям для виведення галузі на вищий рівень, проте це можливо лише при умові дотримання цілісності інноваційного циклу – від ідеї до використання нововведень у практичній медицині⁴.

Міжгалузєва комплексна програма «Здоров'я нації на 2002–2011 роки», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України 10.01.2001 р. № 14, передбачає в розд. I, п. 11 створення єдиної системи інформаційного забезпечення охорони здоров'я з широким використанням комп'ютерної техніки, уніфікацією методів і засобів інформування, розвитком інформаційних мереж, використанням системи наукової медичної інформації.

Ступінь забезпеченості інформацією керівників, учених, фахівців є вагомим фактором розвитку науки і виробництва, а бібліотеки – необхідними структурами на-

уково-дослідних, виробничих та навчальних установ, які формують документно-інформаційну базу досліджень і діяльності у відповідній галузі. Результати наукової, навчальної та виробничої роботи залежать від повноти цієї бази, її ретроспекції, оперативності та доступності.

Обсяг медичної інформації надзвичайно великий, а оскільки щорічно додаються близько 1 млн нових публікацій, то перед спеціалістами постійно виникає проблема орієнтації у цьому різноманітті. Система інформаційного забезпечення в галузі охорони здоров'я повинна формуватися в єдиному інформаційному співтоваристві. Основу інформаційних ресурсів в Україні становлять: державно-статистична документація, експертні оцінки, різні бази даних, фонди медичних бібліотек, Інтернет та Укрмедпатентінформ МОЗ України.

Бібліотечна система України – складова частина всесвітніх інформаційних ресурсів, вітчизняної та світової історико-культурної спадщини. В ній органічно поєднуються відомча централізація та регіональна кооперація. Відомча централізація передбачає концентрацію в головних галузевих книгозбірнях (медичній, науково-педагогічній, науково-технічній, сільськогосподарській тощо) та бібліотеках провідних університетів інформаційних ресурсів з відповідної проблематики, регіональна кооперація – координацію діяльності книгозбірень зі створення складових державного бібліотечного фонду на обласному рівні. В регіонах у ролі базових книгозбірень виступають, як правило, обласні універсальні наукові бібліотеки. Вищезазначене коло книгозбірень уособлює ту ланку, яка забезпечує вирішення проблем акумуляції, обробки, постійного зберігання і поширення в часі та просторі науково й соціально значущих інформаційних ресурсів.

Саме це коло бібліотек має взяти на себе функції центрів збору загальнодоступної електронної інформації, її впорядкування, формування колекцій електронних документів, їх запису на комп'ютерні носії постійного зберігання, а також тиражування й поширення цих колекцій (функції типографії та системи документорозповсюдження). Вони ж мають узяти на себе і реалізацію програми оцифрування всієї книжкової спадщини українського народу, що забезпечить її збереження та активізацію використання для вирішення наукових, освітніх і культурологічних проблем завдяки можливості надання всім користувачам без обмежень у часі та просторі⁵.

Досліджуючи історію медичних бібліотек України, можна зробити висновок, що історія медичних бібліотек тісно пов'язана з історією охорони здоров'я, однією з важливих умов розвитку та реформування якої було і є оперативне, повне бібліотечно-інформаційне забезпечення потреб і запитів спеціалістів медичної галузі.

Роботу більшості бібліотек сьогодні варто характеризувати як перехідний період, коли співіснують традиційна і автоматизована технології. Слід розмежувати

² Денисенко М. П. Вплив інновацій на прискорення розвитку економіки // Пробл. науки. – 2002. – № 2. – С. 14–21.

³ Овсяннікова Л. М., Сульдіна З. П., Решотка Г. Я. Медична наука та інноваційна діяльність: стан проблеми, перспективи розвитку // Наукові інформаційні проблеми забезпечення інноваційних процесів у галузі. Мат. наук.-практ. конф., Київ, травень 2003 р. – К., 2002. – С. 83.

⁴ Цибулько П. М., Пшонківська І. М. Тенденції розвитку винахідницької діяльності за галузями економіки України // Пробл. науки. – 2000. – № 2. – С. 10–14.

⁵ Костенко Л. Й., Сорока М. Б. Бібліотека інформаційного суспільства // Бібл. вісн. – 2002. – № 3. – С. 33–38.

також і два напрями в роботі з електронними ресурсами: використання запозичених ресурсів і створення власних. Актуальним і перспективним напрямом обслуговування користувачів є створення електронних каталогів, електронних тематичних і проблемно-орієнтованих баз даних, що значно підвищують оперативність бібліографічного пошуку інформації.

В інформаційному просторі електронний каталог – це єдиний засіб доступу до фондів, засіб пошуку необхідних даних та формування бібліографічних покажчиків, рекомендаційних списків літератури.

Державна наукова медична бібліотека України (ДНМБ) придбала в 2001 р. інтегровану бібліотечно-інформаційну систему «ІРБІС», яка підтримує всі міжнародні формати обміну бібліографічних записів. Це докорінно змінює усталені форми бібліотечно-інформаційного обслуговування, надає нові можливості якісного та швидкого пошуку необхідної інформації. Задля цього були створені наступні бази даних ДНМБ.

База даних вітчизняних та іноземних книг і авторефератів дисертацій – включає відомості про книги (монографії, щорічники, збірники статей, матеріали конференцій та інших заходів, автореферати дисертацій) з медицини, охорони здоров'я, педагогіки, психології, біології, хімії, фізики, біотехнології, фізичної культури, охорони праці, екології, культури, суспільних наук у цілому, галузевої патентної справи та винахідництва. Бібліографічний опис супроводжується шифрами зберігання та примітками. База частково анотована.

Ресурсно-аналітична база даних вітчизняних та іноземних періодичних видань – відображає надходження періодичних видань Бібліотеки з 1995 р. по теперішній час та містить аналітичний розпис найбільш цікавих статей журналів за тематичними напрямками: медицина та охорона здоров'я, педагогіка, психологія, хімія, біологія, біотехнологія, фізична культура, екологія, охорона праці, галузева патентна справа та винахідництво.

База даних описів до патентів на винаходи України (бібліографічні дані) включає бібліографічні дані описів до патентів України за 2002–2003 роки. Тематика БД розташована за індексами МРНТІ.

Українська медична періодика – налічує понад 190 назв українських медичних журналів, містить основні відомості про українську медичну періодіку, які систематизовані по розділам медицини. База даних анотована та перекладена на англійську мову.

Охорона здоров'я України – відображає матеріали по організації охорони здоров'я та історії медицини України з 1917 р. по теперішній час. Включає аналітичні описи статей з фахових журналів, газет, праць медичних інститутів, НДІ, матеріалів з'їздів та конференцій. Ця база даних – колективна праця бібліотек усіх областей України, які систематично надсилають до ДНМБ інформацію про охорону здоров'я свого регіону⁶.

⁶ Павленко Р. І., Остапенко Т. А., Орлеанська Н. А. Система забезпечення Державною науковою медичною бібліотекою України інформаційно-бібліографічного потенціалу медичної

Поступово створюють власні електронно-інформаційні ресурси і обласні наукові медичні бібліотеки. Електронні каталоги вже мають більшість ОНМБ. Активно працює в цьому напрямі мережа бібліотек ВНЗ III–IV рівнів акредитації медичного профілю.

Зміни в інформаційному суспільстві та все більше розповсюдження нових інформаційних технологій, інформаційних продуктів, послуг, безумовно, привели до зменшення ролі традиційних форм бібліографічного забезпечення, в т. ч. бібліографічних покажчиків, які ще зовсім донедавна були чи не єдиним джерелом отримання відомостей про нові документи. Більшість бібліотек світу відмовляються від того, щоб випускати бібліографічні покажчики в друкованому вигляді. По-перше, через низький рівень поліграфічної бази якість видань сьогодні вже не може задовольнити. По-друге, видати покажчик у паперовому вигляді значно дорожче. По-третє, інколи великий обсяг видання викликає незручності, уповільнює пошук інформації. Але в той же час, незважаючи на тенденцію, що спостерігалась останнім часом, до витіснення звичних для нас бібліографічних покажчиків і рекомендаційних списків літератури електронними виданнями традиційні бібліографічні посібники рано, як то кажуть, списувати з рахунків, відмовлятися від них вже сьогодні – хоча б тому, що не всі медичні бібліотеки в достатній мірі комп'ютеризовані. Крім того, деякі користувачі, в силу своїх індивідуальних особливостей, краще сприймають друкований текст. У будь-якому випадку конкуренція зі сторони автоматизованих баз даних змушує підвищувати якість традиційних покажчиків, випускати їх оперативніше. Для багатьох медичних бібліотек, які не мають автоматизованих баз даних та виходу в Інтернет, покажчики продовжують залишатись ще суттєвою підтримкою в довідково-бібліографічній роботі.

ДНМБ випустила першу частину науково-допоміжного покажчика «Інформаційні та бібліографічні видання медичних бібліотек України за 1934–1999 роки»⁷. Це перша спроба зібрати всі опубліковані бібліографічні видання, інформацію про які було надано медичними бібліотеками всіх рівнів. Бібліографічний опис здійснено відповідно до діючих стандартів, незважаючи на те, що не всі покажчики є в фондах Державної наукової медичної бібліотеки. Матеріал покажчика розташований в систематичному порядку та за алфавітом прізвищ авторів або назв робіт. Усі продовжувані видання подані в хронологічному порядку. Видання має покажчики авторів та видавничих уставов. Цей покажчик – в електронному та друкованому варіантах. Традиційні анотовані рекомендаційні покажчики «На допомогу практикуючому

галузі // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Материалы 10 Междунар. конф. «Крым-2003», Судак, 2003. – М.: ГПНТБ, 2003. – Т. 3. – С. 881–884.

⁷ Інформаційні та бібліографічні видання медичних бібліотек України за 1934–1999 роки // М-во охорони здоров'я України; Редкол. В. Ф. Москаленко та ін. – К., 2002. – 84 с.

лікаря» Бібліотека стала готувати в електронному вигляді з 2003 р. завдяки автоматизованій бібліотечній системі ІРБІС.

Протягом багатьох років Бібліотека є учасницею зведеного покажчика «Каталог нових іноземних книг, що надійшли до великих бібліотек м. Києва», підготовку та видання якого здійснює Національна парламентська бібліотека України, та покажчика «Іноземні науково-технічні журнали, передплачені бібліотеками України», що видається Державною науково-технічною бібліотекою України.

Започатковано видання зведених ретроспективних покажчиків періодичних видань, що надходять до ДНМБ та бібліотек мережі, «Зведений покажчик іноземних періодичних видань за ____ рік, що надійшли до фондів медичних бібліотек України». Вже видано 3 випуски: 1991–1993 рр. (853 назви), 1994–1995 рр. (381 назва), 1996–1999 рр. (709 назв). Продовжується підготовка робота до наступного покажчика (1999–2002 рр.).

Нині медичні бібліотеки активно почали створювати електронні бази даних, які розкривають їх фонди та висвітлюють різноманітні тематичні проблеми відповідно до потреб користувачів.

Створення повнотекстових, фактографічних, реферативних баз даних – це наша перспектива, як електронна доставка документів. Використання світового досвіду з нових послуг через інформаційно-телекомунікаційні технології дасть змогу при наявності фінансування створити бібліографічні, реферативні та повнотекстові БД:

- ◆ бібліографічна відбиває вітчизняні і найновіші зарубіжні видання;
- ◆ реферативна розкриє зміст української медичної літератури;
- ◆ повнотекстова, насамперед – рідкісних і найбільш актуальних книг, надасть можливість безпосереднього доступу до першоджерел.

Крім формування ЕК нових надходжень створюються окремі БД книг, статей. У багатьох вищих навчальних закладах прийнято виділяти БД наукових праць співробітників даного ВНЗ, формуються електронні картотеки книгозабезпечення ВНЗ, БД краєзнавчої тематики.

Бібліотеки активно почали розмішувати в Інтернеті свої каталоги. Однак, електронні каталоги можуть бути хронологічно обмежені або відображати лише окремі частини фонду великих бібліотек. Але, ймовірно, що саме друковані каталоги все в більшій мірі будуть втрачати своє значення в оперативному ДБО. Таким чином, використовуючи документальні фонди, електронні бази даних, свої видання і ресурси Інтернету, медичні бібліотеки України трансформуються в сучасний галузевий інформаційний простір, відкривають нові можливості для інформаційного забезпечення медичної галузі.

Розвиток системи ЕК включає і таке завдання, як проведення конверсії карткових каталогів. Аналіз вітчизняного і закордонного досвіду показав: для вирішення питань конверсії карткових каталогів поки що не знайдено належних шляхів. Існують, як відомо, два способи:

- ▲ шляхом сканування карток – дуже складний і тру-

домісткий процес, вимагає редагування текстів великого обсягу;

- ▲ ручне введення – технологія, що потребує збільшення комп'ютерної техніки й кількості працівників.

Але, незважаючи на складність цього процесу, бібліотеки розпочинають роботу в даному напрямі. Позитивним у цьому плані є досвід Львівського медичного університету ім. Д. Галицького та Національної фармацевтичної академії України (м. Харків), яка поряд зі створенням каталогу нових надходжень вводить в ЕК бібліографічні описи видань, що користуються підвищеним попитом.

Серед технологій, що найбільше впливатимуть на розвиток бібліотек, варто відмітити оцифровування бібліотечних фондів (переведення з паперових і інших носіїв (м/ф, м/ф іші) на електронні носії, цифрові).

Оцифровування здійснюється з метою забезпечення дистанційного доступу до фондів бібліотеки, з одного боку, а з іншого – є способом поліпшення збереженості фондів. У Національній програмі збереження бібліотечних та архівних фондів є окремий пункт щодо цього питання.

У Проекті концепції національної інформаційної політики мова йде про удосконалення системи формування бібліотечних фондів, яка передбачає реалізацію програми переведення бібліотечних фондів на паперових носіях у електронну форму. Значний досвід з оцифровування мають закордонні бібліотеки, розпочали цей процес і російські бібліотеки (частково власними силами та шляхом залучення до цієї роботи сторонніх організацій на основі договорів).

Не менш важливим є створення та використання власних повнотекстових баз. Важливим завданням на майбутнє є доповнення бібліографічних БД фактографічною та повнотекстовою інформацією. В основу технологічної схеми формування інформаційних ресурсів бібліотекам доцільно покласти принцип повнотекстового розширення електронних каталогів, який полягає в доповненні його бібліографічних записів електронними адресами комп'ютерних версій першоджерел.

Слід розвивати нові форми співробітництва, корпоративні методи роботи, зокрема створювати зведені електронні каталоги. В основі цього лежить економічно вигідний поділ праці і колективне використання. Як приклад, створення зведених електронних каталогів бібліотек ВНЗ м. Харкова та зведені електронні каталоги «Бази даних бібліотек Харкова», в якому беруть участь бібліотеки мережі. Але при цьому надзвичайно важливо дотримання єдиних правил каталогізації.

Створення зведених ЕК надасть бібліотекам нові можливості для формування власних локальних каталогів, скоротить трудомісткість каталогізації видань шляхом використання готових записів цього зведеного електронного каталогу, дозволить вести оперативний бібліографічний пошук, обмін інформаційними фондами і ресурсами. Наприклад, ДНМБ на основі домовленості з НБУВ використовує готові записи БД авторефератів для формування свого ЕК.

З появою нових технологій, з одного боку, і фінансових труднощів, з іншого, потреба в об'єднанні зусиль бібліотек на місцях, у регіонах різко зростає. Бібліотеки на основі кооперацій комплектують фонди, розкривають їх зміст. Постійно накопичуваний інформаційно-бібліотечний потенціал мережі дає надію на здійснення в недалекому майбутньому корпоративної каталогізації періодичних видань на міжрегіональному рівні. Це питання вимагає всебічного вивчення з метою визначення місця і функцій кожного з учасників.

До формування електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів слід послідовно залучати всі медичні книгозбірні з наступним налагодженням інформаційного взаємообміну між ними. Лише спільними зусиллями може бути створена вітчизняна мережа електронних медичних бібліотек, яка є складовою національного та світового інформаційного простору.

На жаль, ми сьогодні не в змозі використовувати в повній мірі інформаційний потенціал. Фінансові та матеріальні труднощі не дозволяють розширити інформаційний простір в обслуговуванні читачів шляхом залучення БД інших бібліотек та інформаційних центрів, зробити доступними для користувачів глобальні мережі Інтернету.

У вирішенні цього питання медичні бібліотеки наполегливо шукають шляхи співпраці з обласними відділами охорони здоров'я, керівництвом НДІ та навчальних закладів, залучають до співпраці міжнародні фонди, спонсорів.

Суспільство зазнає швидких і фундаментальних перемін як у структурі, так і в галузях своєї діяльності. Корені багатьох змін криються в нових засобах створення, зберігання, передачі і використання інформації. Медицина як надто наукоємна галузь не має належних перспектив розвитку без задоволення мінімальних потреб у науково-інформаційних ресурсах. З розпадом колишньої союзної системи науково-медичної інформації у найбільшій мірі постраждали інформаційні технології та різновиди наукової комунікації, що забезпечували використання вітчизняних та зарубіжних джерел наукової медичної інформації вітчизняними спеціалістами⁸.

Зараз не можна орієнтуватися на обслуговування виключно власними фондами, це обмежує доступ до інформації і звужує функції бібліотек. При сучасному надбурхливому розвитку інформаційних процесів та засобів комунікацій для вітчизняного медика-науковця чи практика постає нелегке завдання отримання інформації. Не є таємницею, що найважливішою справедливо вважається саме зарубіжна інформація, яка містить результати найпередовішого досвіду вчених та практиків світу, в якій також накреслено напрямки подальших дослі-

джень, і це є беззаперечно дуже важливим моментом для перспективних інноваційних робіт. Лише за умов постійного аналізу зарубіжних публікацій з тих проблем медицини, що відповідають фаху і зацікавленості вітчизняних учених-медиків, можливе створення реального інноваційного продукту.

Сьогодні найефективніше використання світового інформаційного простору може здійснюватись за рахунок підключення до всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет.

У порівнянні з іншими галузями знань найширше представлені медичні ресурси: БД, мультимедійні навчальні сервери, демонстрації клінічних випадків, каталоги медичних бібліотек, електронні версії журналів, описи науково-дослідних проектів, програмне забезпечення тощо. В Інтернеті представлені сервери практично всіх значних навчальних та дослідницьких центрів, на яких можна отримати підбірки сучасної інформації за тематикою діяльності організації.

Існує перелік інструментів, які використовуються для отримання необхідної інформації, розміщеної на веб-сторінках, у галузі охорони здоров'я, однак рівні використання таких інструментів, ступінь придатності та обґрунтованості інформації, отриманої завдяки ним, критерії відбору інформації залежать від значної кількості чинників (від професійної підготовки користувачів до проблем стандартизації методів і засобів об'єднання різних інформаційних систем). Саме тому видається доцільним використовувати специфічні сервери, при роботі з якими заздалегідь замовлену тематичну інформацію регулярно підбирають фахівці і, в разі потреби, розсилають бібліографічні підбірки із зазначенням адрес веб-сторінок, де вони зберігаються, засобами електронної пошти. Прикладом можуть бути систематичні огляди літератури (СОЛ), відібрані з БД Cochran Database, що створено в Оксфорді, в яких акумулюються, оцінюються та аналізуються результати наукових досліджень та ефективність нових методів діагностики.

Інноваційний процес упровадження нових інформаційних технологій є сьогодні умовою ефективнішого функціонування бібліотеки як системи. Завдяки проекту Інституту «Відкрите суспільство» та компанії EBSCO Publishing Державна наукова медична бібліотека України має електронний доступ через мережу Інтернету до повнотекстових журналів у сфері біомедицини. Продовжують користуватись великом попиту електронні версії біомедичних журналів видавництва Springer, база даних Medline. Для забезпечення цього процесу в Бібліотеці за сприяння Всесвітнього Ротарійського Руху відкрито інформаційно-комп'ютерний центр, де читачі мають змогу самостійно або при допомозі консультанта виконувати інформаційний пошук. Крім наукової, навчальної, довідкової літератури користувач може знайти офіційні матеріали: від тексту останніх законів до фінансів, від даних про діяльність медичних установ до відомостей про нові лікарські препарати. Інтернет відкриває для бібліотек доступ практично до всіх видів інформації і дозволяє виконувати запити будь-якого

⁸ Павленко Р. І., Орлеанська Н. А. Міжнародні зв'язки Державної наукової медичної бібліотеки України як фактор зростання інформаційного потенціалу медичної галузі // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Матер. 8-ой Междунар. конф. «Крым-2001», Судак, 2001. – М., 2001. – Т. 1. – С. 74–77.

ступеня складності, навіть у невеликих бібліотеках⁹.

Крім виконання суто бібліотечних, інформаційних і документорозповсюджуючих функцій бібліотека інформаційного суспільства проводитиме й наукові дослідження. Вони здійснюватимуться в рамках нової галузі – «Інформаційні науки». Її поява впливає з необхідності розробки комплексу проблем, які не дістали належного висвітлення в рамках існуючих наукових спеціальностей. Серед проблем теоретичного плану найважливішими є: встановлення законів і закономірностей документних комунікацій, вивчення структури та загальних властивостей наукової інформації, створення теорій розвитку інформаційної сфери суспільства, розробка теорій і моделей інформаційних і когнітивних процесів, управління інформаційними ресурсами. З прикладних завдань слід відзначити необхідність розробки наукових засад кумуляції, аналітико-синтетичної переробки, збереження та використання даних і знань для задоволення інформаційних потреб суспільства. Розв'язання комплексу цих проблем дозволить створити інтелектуальні технології продукування нових знань безпосередньо в бібліотеці¹⁰.

Президент ІФЛА Роберт Вейджворт на одній з міжнародних конференцій відзначив, що прогрес у бібліотечній справі залежить від людей, котрі дивляться в майбутнє.

У кожній країні складається своя національна конфігурація інституційних елементів. Роль держави полягає, насамперед, у стимулюванні розвитку фундаментальних знань і комплексу технологій стратегічного характеру, а також створення інфраструктури і сприятливих умов для інноваційної діяльності. Розробка сучасних технологій вимагає інвестування порівняно великих ре-

сурсів у фундаментальні проекти, які не пов'язані з отриманням безпосередньої комерційної вигоди.

Головний фінансовий інструмент науково-технічної політики – це використання коштів державного бюджету. У розвинених країнах держава бере на себе від 1/5 до половини національних витрат на науку. При цьому забезпечується суттєве позитивне зрушення в структурі національних пріоритетів наукових досліджень, а саме – різке зростання масштабів досліджень у галузі охорони здоров'я. Особливо це характерно для США, де на вказані цілі використовується 18% витрат державного бюджету, в інших розвинених країнах – до 10%.

Сучасна криза національної інноваційної системи в Україні виявилась не тільки в недостатньому фінансуванні науки з державного бюджету, але й у погіршенні якісних характеристик наукових кадрів і стану матеріально-технічної бази досліджень. Український потенціал науки й творчості, що формувався не одне сторіччя, справедливо оцінюється як світове та національне надбання. На жаль, завдання збереження наукових кадрів досі не стало державним пріоритетом.

Упровадження нових форм організації наукової діяльності є нагальною необхідністю для ефективного функціонування науки за умов трансформації української економіки у ринкову. За минулі десять років у інноваційній сфері відбулися істотні інституційні перетворення. Поступово формуються нова структура державного управління і законодавча база, що забезпечують функціонування всієї інноваційної сфери в ринкових умовах. Серед найважливіших заходів слід назвати такі: введення елементів конкурсного фінансування наукових і інноваційних проектів завдяки системі різних фондів, включаючи венчурні; реформа у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Від вирішення проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі.

В Україні формування інноваційної системи нового типу тільки починається, але ті позитивні результати, які вже мають місце, дозволяють сподіватися на найкраще.

⁹ Павленко Р. І., Остапенко Т. А., Орлеанська Н. А. Система забезпечення Державною науковою медичною бібліотекою України інформаційно-бібліографічного потенціалу медичної галузі // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Матер. 10-ой Междунар. конф. «Крым-2003», Судак, 2003. – М.: ГПНТБ, 2003. – Т. 3. – С. 881–884.

¹⁰ Костенко Л. Й., Сорока М. Б. Бібліотека інформаційного суспільства // Бібл. вісн. – 2002. – № 3. – С. 33–38.

Наукові події в житті бібліотечної співдружності СНД 2004 року

□ 1–15 квітня 2004 р. Російська державна бібліотека (Росія, Москва) проводить цикл наукових заходів: Рум'янцевські читання, присвячені 250-річчю від дня народження М. П. Рум'янцева; міжнародний круглий стіл «Сучасні тенденції та перспективи розвитку бібліотечно-інформаційних наук»; П'яту нараду директорів національних бібліотек країн СНД «Координація наукових робіт – складова вдосконалення взаємодії з розвитку спільного бібліотечно-інформаційного простору»; робоча зустріч з питання «Координація діяльності бібліотек країн СНД у сфері післядипломної та додаткової професійної освіти бібліотечних кадрів»; загальні збори Некомерційного партнерства «Бібліотечна Асамблея Євразії».

□ 20–21 квітня 2004 р. під егідою Російської Академії наук, Російської книжкової палати, Московського державного університету друку відбудеться Дев'ята міжнародна наукова конференція «Бібліотечна справа – 2004: загальна доступність інформації» (Росія, Москва). Передбачається робота таких секцій, як методологія та теорія книгознавства; видавнича справа та редагування; культура книги; книгорозповсюдження; історія книги; бібліотекознавство; бібліографознавство; бібліофіліство; електронна книга та сучасні інформаційні технології.